

EGZEKUCJA Z MAJĄTKU SPADKOWEGO

Ograniczona i nieograniczona
odpowiedzialność za długi spadkowe

redakcja naukowa Mariusz Załucki

MONOGRAFIE

EGZEKUCJA Z MAJĄTKU SPADKOWEGO

Ograniczona i nieograniczona
odpowiedzialność za długi spadkowe

redakcja naukowa **Mariusz Załucki**

Jakub Biernat, Katarzyna A. Dadańska, Adam Doliwa
Katarzyna Gawelko-Bazan, Piotr Gil, Jacek Gołaczyński
Grzegorz Gorczyński, Daniel Karkut, Justyna Ptak-Głogowska
Stanisław Różański, Magdalena Rzewuska
Maciej Rzewuski, Marcin Sala-Szczypiński, Kamil Szpyt
Renata Świrgoń-Skok, Mariusz Załucki

MONOGRAFIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez Izbę Komorniczą w Rzeszowie

Stan prawny na 1 kwietnia 2016 r.

Recenzent

Dr hab. Konrad Osajda

Wydawca

Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący

Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne

Anna Krzesz

Łamanie

Wolters Kluwer

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN 978-83-8092-292-1

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Słowo wstępne / 13

Stanisław Różański

Wprowadzenie do problematyki egzekucji z majątku spadkowego w świetle ostatnich zmian prawa / 15

Mariusz Załucki

Modele odpowiedzialności za długi spadkowe a prawo polskie. Ochrona dłużnika czy wierzyciela? / 24

Renata Świrgoń-Skok

Dobrodziejstwo inwentarza (*beneficium inventarii*) i jego realizacja w prawie rzymskim / 51

Katarzyna Gawętko-Bazan

Przedmiot odpowiedzialności spadkobierców dłużnika na tle obowiązujących przepisów prawa materialnego i procesowego / 74

Piotr Gil

Ochrona wierzyciela spadkowego według przepisów ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw / 92

Katarzyna A. Dadańska

O ostatnich zmianach w kolizyjnym prawie spadkowym / 108

Grzegorz Gorczyński

O ograniczonej odpowiedzialności spadkobierców, czyli skoro miało być tak dobrze, dlaczego jest tak źle? / 138

Jacek Gołaczyński, Aleksandra Klich

Sporządzenie spisu inwentarza po nowelizacji / 155

Magdalena Rzewuska

Spis inwentarza a wykaz inwentarza / 169

Justyna Ptak-Głogowska

Zasady ponoszenia kosztów spisu inwentarza sporządzanego przez komornika sądowego po wejściu w życie ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw / 185

Daniel Karkut

Wykaz inwentarza składany przed notariuszem – zarys problematyki / 195

Jakub Biernat

Złożenie wykazu inwentarza przed notariuszem / 210

Marcin Sala-Szczypiński

Prywatny wykaz inwentarza. Głos w dyskusji o wadach i zaletach nowej instytucji prawa prywatnego / 228

Adam Doliwa

Odpowiedzialność zapisobiercy windykacyjnego za długi spadkowe / 245

Maciej Rzewuski

Odpowiedzialność transmitariuszy za długi spadkowe / 258

Kamil Szpyt

**Egzekucja z prawa do konta na serwerze gry komputerowej
i zgromadzonych na nim dóbr wirtualnych. Zarys
problematyki / 280**

Bibliografia / 297

Wykaz skrótów

Akty prawne

- ABGB** Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (powszechny kodeks obywatelski), austriacki kodeks cywilny z 1811 roku
- BGB** Bürgerliches Gesetzbuch, niemiecki kodeks cywilny z 1896 roku
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.)
- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.r.o.** ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 z późn. zm.)
- k.s.h.** ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)
- p.p.m.** ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1792 z późn. zm.)
- pr. not.** ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 164 z późn. zm.)

rozporządzenie spadkowe, rozporządzenie 650/2012	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz. Urz. UE L 201 z 27.07.2012, s. 107)
u.k.s.c.	ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1025 z późn. zm.)
u.k.s.e.	ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 790 z późn. zm.)
u.k.w.h.	ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 707 z późn. zm.)
ustawa nowelizująca	ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 539)

Czasopisma i publikatory

BIDR	Bulletino dell'Instituto di diritto romano „Vittorio Scialoja”
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
NDI	Novissimo digesto italiano
NP	Nowe Prawo
NPN	Nowy Przegląd Notarialny
OSNCPIUS	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, seria A

PN	Przełąd Notarialny
PIP	Państwo i Prawo
PPE	Przełąd Prawa Egzekucyjnego
PPH	Przełąd Prawa Handlowego
PS	Przełąd Sądowy
RIDA	Revue Internationale des droits de l'antiquité
SDHI	Studia et Documenta Historiae et Iuris
ZSS	Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung

Organy i urzędy

KKPC	Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	sąd apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
WSA	wojewódzki sąd administracyjny

Słowo wstępne

Problemy odpowiedzialności za długi spadkowe, tak jak i wiele innych zagadnień z zakresu prawa spadkowego, wymagają dyskusji. Dyskusji, która za przedmiot obierze nie tylko aspekty materialnoprawne, ale również procesowe i egzekucyjne. Prawo spadkowe to bowiem obszar, który wymaga szerokiego spojrzenia i wprowadzenia pewnych zmian dostosowujących obowiązujące przepisy do wymagań współczesności. Do propozycji zmian należy jednak podchodzić ostrożnie. Nieprzemyślane nowelizacje mogą bowiem wyrządzić nieodwracalne szkody, spowodować, że spadkodawcy czy spadkobiercy nie będą mogli ukształtować swojej pozycji prawnej w sposób bezpieczny. Należy tego uniknąć, dążyć zaś do uwzględnienia potrzeb społecznych w jak najwyższym stopniu.

Szeroko zakrojona dyskusja, mająca za przedmiot zarówno obowiązujące prawo spadkowe, jak i rozważania *de lege ferenda*, w zasadzie jednak nie toczy się w naszym kraju. W obrocie pojawiają się co prawda pojedyncze opracowania dotyczące niektórych wybranych zagadnień z tego zakresu, w wielu wypadkach trudno jednak o przyjęcie, iż stanowią one istotny wkład do dyskusji na temat przyszłego kształtu polskiego prawa cywilnego. Podobnie rzecz się ma z zagadnieniami odpowiedzialności za długi spadkowe. Mimo praktycznej i teoretycznej wagi zagadnienia, kwestia ta nie doczekała się dotychczas kompleksowego opracowania. Istnieją tylko dwie monografie w tym zakresie: dawna, autorstwa E. Skowrońskiej-Bocian, i nowa, autorstwa E. Macierzyńskiej-Franaszczyk, problematyki nie można jednak uznać za wyczerpaną. Ponadto niedawno weszły w życie przepisy w istotny sposób zmieniające zasady przyjęcia spadku, a także właśnie odpowiedzialności za

długi spadkowe. Jak można sądzić, ich zastosowanie w praktyce będzie budzić wątpliwości. Dlatego zdecydowaliśmy się na podjęcie rozważań mających za przedmiot te właśnie zagadnienia, przedstawić – w możliwie kompleksowy sposób – nowe regulacje z tego zakresu i dokonać ich oceny. Wyniki naszych prac zostały wpieryw ogłoszone podczas konferencji naukowej, a po dalszych dyskusjach opublikowane w niniejszym tomie. Każdy z autorów reprezentuje autonomiczne podejście do omawianych problemów, stąd niekiedy nasze stanowiska różnią się od siebie. Na tym jednak, jak można sądzić, polega dyskurs naukowy i dzięki temu może następować rozwój danej dyscypliny.

W tym miejscu wspomnieć trzeba o ważnym aspekcie prowadzonych przez nas badań. Nie byłyby one bowiem możliwe, gdyby nie wsparcie Krajowej Izby Komorniczej oraz Rady Izby Komorniczej w Rzeszowie. To dobrze, że praktycy są jeszcze wrażliwi na refleksje doktrynalne; być może dlatego wielu autorów, przygotowując swoje teksty, wychodziło z założenia, że teoria jest metodą rozwiązywania problemów praktycznych. Stąd monografia ma w założeniu być nie tylko zachętą do dalszej dyskusji o polskim prawie cywilnym, ale także próbą interpretacji norm, które stanowią największe wyzwania praktyczne.

Mariusz Załucki

Wprowadzenie do problematyki egzekucji z majątku spadkowego w świetle ostatnich zmian prawa

Spadek to – zgodnie z obowiązującym przepisem art. 922 k.c. – prawa i obowiązki zmarłego. Jest to pewne swoiste rozwiązanie materialnego prawa cywilnego, na powstanie którego, co do zasady, nie mamy żadnego wpływu. Za dzień otwarcia spadku uznawany jest – według obecnie obowiązujących przepisów prawa – dzień śmierci spadkodawcy. Pomimo iż zwykle za życia spadkodawcy spadkobiercy utrzymują z nim pewne stosunki osobiste bądź majątkowe, zasadniczo nie mają oni wpływu ani na ostateczną wartość masy spadkowej, ani też na ostateczne rozporządzenie majątkiem przez spadkodawcę.

W polskim prawodawstwie sprawy spadkowe regulowane były wieloma aktami prawnymi i sprawy dziedziczenia przedstawiały się różnie. Unifikacja prawa spadkowego nastąpiła w 1946 roku, a następnie sprawom spadkowym poświęcono czwartą księgę w kodeksie cywilnym uchwalonym w 1964 roku. Od czasów tej unifikacji dziedziczenie po zmarłym uznano w prawie polskim za dziedziczenie w formie sukcesji uniwersalnej. Wstąpienie przez spadkobiercę lub spadkobierców w ogół praw i obowiązków majątkowych zmarłego (z wyłączeniem praw ściśle związanych z osobą zmarłego oraz praw, które przechodzą na oznaczone osoby bez względu na zaliczenie ich do grona spadkobierców) zostało przyjęte jako zasada w obowiązującym kodeksie cywilnym.

Samo jednak zrozumienie pojęcia spadku nie jest wystarczające do jednoznacznego określenia zasad dziedziczenia. W tym celu w księdze czwartej kodeksu cywilnego wprowadzonych jest wiele rozwiązań odnośnie do roz-

porządzenia majątkiem na wypadek śmierci. Jednym z takich rozwiązań, dotychczas najpowszechniej stosowanym, jest dziedziczenie z mocy ustawy. Regulacje przyjęte w kodeksie cywilnym dają spadkobiercom kilka rozwiązań w odniesieniu do zachowania na wypadek śmierci spadkodawcy. Nie zawsze jednak spadkobiercy podejmują aktywność po otwarciu spadku. Wiele spraw pozostaje nieuregulowanych przez długi czas od chwili śmierci spadkodawcy. W orzecznictwie sądów powszechnych spotkać się można z orzeczeniami stwierdzającymi nabycie spadku wydawanymi wiele lat po śmierci spadkodawcy. Powody braku aktywności spadkobierców nie są znane, jednakże mając na uwadze panujące w Polsce stosunki społeczne, domniemywać można, że spowodowane jest to z jednej strony brakiem świadomości prawnej społeczeństwa, a z drugiej dosyć powszechną niechęcią do korzystania z usług prawniczych oraz inicjowania postępowań sądowych.

Następujące zmiany stosunków społecznych i gospodarczych wymagały od ustawodawcy wielokrotnych nowelizacji przepisów uchwalonych w 1964 roku, regulujących postępowanie na wypadek śmierci. W ostatnich latach zauważono również w społeczeństwie otwarcie na korzystanie z różnych instytucji finansowych i coraz powszechniejsze finansowanie inwestycji prywatnych poprzez kredytowanie. W przypadku śmierci osoby obciążonej finansowo spadkobiercy dziedziczą nie tylko aktywa spadkowe, ale również obciążenia finansowe pozostawione przez spadkodawcę. Przyjęta w przepisie art. 1015 k.c. fikcja prostego przejęcia spadku w przypadku braku aktywności spadkobiercy stała się przedmiotem coraz częstszej krytyki zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie. W 2012 roku grupa posłów VII kadencji powołała inicjatywę ustawodawczą zmiany przepisów art. 1015 § 2 i art. 1016 k.c. (druk nr 990), wprowadzającą zmianę zasad dziedziczenia i zmieniającą fikcję prostego przejęcia spadku w przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza. W uzasadnieniu projektu zauważa się, że projektodawca zwrócił uwagę właśnie na ignorancję prawną społeczeństwa żyjącego w przekonaniu, że bierność nie powoduje negatywnych skutków: „Asumptem do nowelizacji jest swoista pułapka pojawiająca się w obecnych przepisach kodeksu cywilnego. Polega ona na przyjęciu niezwykle doniosłych skutków prawnych (przyjęcia spadku bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe) (...). W społeczeństwie panuje na ogół przekonanie, że bierność lub nieznanomość przepisów prawa spadkowego nie może prowadzić do negatywnych konsekwencji w postaci przyjęcia pełnej odpowiedzialności za długi. (...)

Mariusz Załucki – doktor habilitowany; profesor nadzwyczajny i dyrektor Instytutu Prawa Prywatnego Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego; adwokat; autor ponad stu publikacji z zakresu prawa prywatnego.

Współautorami książki są przedstawiciele nauki i praktyki, reprezentujący m.in. następujące ośrodki naukowe: krakowski, wrocławski, szczeciński, rzeszowski, katowicki, opolski, olsztyński i białostocki.

Książka zawiera kompleksowe omówienie nowych zagadnień dotyczących zarówno przepisów, które w istotny sposób zmieniają zasady przyjęcia spadku oraz odpowiedzialności za długi spadkowe, jak i innych z zakresu prawa spadkowego. W publikacji uwzględniono nie tylko aspekty materialnoprawne omawianych zagadnień, lecz także procesowe i egzekucyjne.

Zmiany dotyczące nowych zasad odpowiedzialności za długi spadkowe w miejsce odpowiedzialności nieograniczonej jako zasadę wprowadziły odpowiedzialność ograniczoną do wartości inwentarza spadkowego. Tym samym zastąpiono regulację, która obowiązywała ponad 50 lat. Wiąże się to z problemami zarówno natury praktycznej, jak i teoretycznej. Z tego też powodu praktycy i teoretycy są zainteresowani wykładnią nowych przepisów, które wywołują wiele kontrowersji. Książka jest odpowiedzią na te potrzeby.

Czytelnika zainteresują w szczególności propozycje interpretacji nowych przepisów, a także kwestie dotyczące problemów spisu inwentarza, które są szczególnie istotne dla praktyki komorniczej i sądowej, dotyczą bowiem często wykorzystywanych rozwiązań prawnych.

Publikacja skierowana jest przede wszystkim do adwokatów, radców prawnych, komorników i sędziów. Ze względu na autonomiczne podejście do omawianych problemów każdego z autorów zainteresuje również środowiska naukowe. Będzie nie tylko zachętą do dalszej dyskusji o polskim prawie cywilnym, lecz także próbą interpretacji norm, które są dla praktyki największym wyzwaniem.

9788380922921 W01P01

ISSN 1897-4392

ISBN: 978-83-8092-292-1

9788380922921

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL